

UDK 27-248.48=14'03

27-248.48:81'367

27-277.2

<https://doi.org/10.53745/bs.95.2.6>

Primljeno: 5. 3. 2025.

Prihvaćeno: 4. 5. 2025.

Pregledni rad

Pavlov stil govora **Sintaksa i egzegeza Gal 2,1-10***

Paul's Style of Speech: **Syntax and Exegesis Gal 2:1-10**

Mario Cifrak

Sažetak

Pavlov grčki jezik je sofisticiran kolokvijalni jezik *koine*, prošaran stilskim elementima iz Septuaginte i tradicije sinagoge na grčkom govornom području. Sintaksa Pavlovih poslanica otkriva utjecaj govornog jezika. Ovaj rad pokazuje te sintaktičke osobitosti na primjeru Gal 2,1-10, gdje pred sobom imamo komad živog emocionalnog govora. Nije riječ o tek uređenom svakodnevnom govoru nego o dobro osmišljenom govoru govornika koji ne gubi lako nit, već ju čvrsto drži u ruci uz dva prekida, parentezom u r. 8 i dvostrukom apozicijom u r. 9, a zatim ju retorički učinkovito zatvara. Egzegeza te perikope pokazuje da je riječ o konzultaciji s apostolima u Jeruzalemu oko Pavlova evanđelja »neobrezanja«, koje dobiva legitimitet.

Ključne riječi: Poslanica Galaćanima, stil govora, sintaksa, prijevodi, egzegeza

Abstract

Pauline Greek is a sophisticated colloquial language of *koine*, interspersed with stylistic elements from the Septuagint and Greek-speaking synagogue traditions. The syntax of Paul's epistles reveals the influence of spoken language. The paper illustrates these syntactic features using the example of Galatians 2:1-10, a piece of lively emotional speech. It is not merely an edited everyday speech, but a well-thought-out discourse of the speaker who does not easily lose the thread. Instead, he holds it firmly in his hand through two interruptions, parenthesis in V. 8 and double apposition in V. 9, and then closes it with rhetorical effectiveness. The exegesis of this pericope shows

* Članak je napisan u sklopu četverogodišnjeg znanstveno-istraživačkog projekta *Egzegetske instrumentarij Novoga zavjeta* (EGZEGETINSTR), koji provodi Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, a financiran je iz sredstava Hrvatske zaklade za znanost.

that it is a consultation with the apostles in Jerusalem on Paul's gospel of »uncircumcision«, which acquires legitimacy.

Key words: Epistle to the Galatians, style of speech, syntax, translations, exegesis

Uvod

U analizi Pavlova stila govora, o čemu pišemo u ovom radu, polazimo od studije M. Reiser, koji kaže:

»Tipične osobitosti svakodnevnog govora bile su kratke, često nepotpune rečenice, sklonost parataksi u odnosu na hipotaksu te mala varijacija u veznicima i vrstama zavisnih rečenica. S dužim objašnjenjima o zahtjevnim temama, struktura rečenice može postati složenija, a duljina rečenice može se naglo povećati, posebno kod iskusnih govornika; ali čak i u ovom slučaju postoje neki karakteristični sintaktički fenomeni koji nastaju kada prvobitno formulirani plan rečenice nije dosljedno dovršen; na primjer, česta pojava anakoluta, elipsa i parenteza; osim toga, apozicije, labave dopune, konstrukcijske mješavine i novi početci nakon prekida rečenice; konačno ponavljanja, dodaci, prilagodbe i ispravci svih vrsta. Kada otkrijemo te sintaktički povezane pojave u tekstu, možemo zaključiti utjecaj govornog jezika ili točnu reprodukciju govornog jezika.«¹

Prema Reiserovim riječima trebalo bi prostudirati sintaksu pojedinog teksta. On sam kreće od Pavlovih tekstova. Za primjer takvog studija utjecaja govornog jezika uzima Poslanicu Galaćanima i to napose tzv. sabor u Jeruzalemu (2,1-10). S gledišta kritike teksta taj sintaktički aspekt koji ostavlja utjecaj govornog jezika zanimljivo je vidjeti u tzv. patrijaršijskom tekstu, za koji se kaže da je nastao na temelju teksta 116 rukopisa lektionara koji su se koristili u grč-

¹ »Man erkannte als typische Eigenheiten der Alltagsrede kurze, oft unvollständige Sätze, die Bevorzugung der Parataxe gegenüber der Hypotaxe sowie die geringe Variation bei Konjunktionen und Nebensatztypen. Bei längeren Ausführungen zu anspruchsvollen Themen kann der Satzbau komplexer werden und die Satzlänge stark zunehmen, zumal bei geübten Rednern; aber auch in diesem Fall sind einige syntaktische Erscheinungen charakteristisch, die entstehen, wenn der zunächst gefaßte Satzplan nicht konsequent zu Ende geführt wird; so das gehäufte Auftreten von Anakoluten, Ellipsen und Parenthesen; dazu Appositionen, lose Anfügungen, Konstruktionsmischungen und Neuansätze nach einem Satzabbruch; schließlich Wiederholungen, Nachträge, Einrenkungen und Korrekturen aller Art. Wo wir diese syntaktisch verwandten Erscheinungen gehäuft und im gegenseitigen Zusammenspiel in einem Text entdecken, können wir auf den Einfluß gesprochener Sprache oder die genaue Reproduktion gesprochener Sprache zurückschließen« (Reiser 2001, 158).

kim crkvama kroz stoljeća. Važno je istaknuti nekorištenje ili vrlo ograničenu upotrebu lektionara u zapadnim kritičkim izdanjima Novog zavjeta do kraja 19. stoljeća, zato se ovo patrijaršijsko izdanje mora držati važnim znanstvenim postignućem (Karavidopoulos 2012, 7). Koja su sintaktička rješenja ponudili prijevodi, Vulgata, hrvatski (Duda – Fućak), i sam M. Reiser? U govornom jeziku sugovornici daju prednost određenim riječima i izrazima, povezuju rečenice na određen način, koriste se određenim lingvističkim sredstvima da utječu na sugovornika (Egger 1991, 78). Takve tekstualne cezure su instrument kojim autor privlači pažnju. O susretu u Jeruzalemu Pavao govori argumentirajući Galaćanima njihovu slobodu, koju imaju kao kršćani po vjeri u Isusa Krista. Pavao je tražio kontakt s jeruzalemskom zajednicom kako bi se njegov oblik naviještanja poganima ispitao i legitimirao. Vođe jeruzalemske Crkve, Jakov, Kefa (Petar) i Ivan potvrđuju i priznaju Pavlovo poslanje poganima, ne tražeći od etnokršćana nikakve uvjete, ili čak obrezanje. Pavlu se predlaže samo sjećanje na siromašne u Jeruzalemu. Pogledajmo stoga mikrokontekst Gal 2,1-10, njegovu sintaksu i egzegezu.

1. Poslanica Galaćanima

U korpusu Poslanice Galaćanima (1,11 – 6,10) najprije dolazi *autobiografski odlomak*: neovisnost i božanstvenost Pavlova evanđelja (1,11 – 2,21). Susretu u Jeruzalemu prethodi Pavlova obrana evanđelja autobiografskim argumentima (1,11-24). Susret u Jeruzalemu (2,1-10) službena je potvrda Pavlova evanđelja, poslije kojeg se dogodio incident u Antiohiji (2,11-14). Pavao postavlja tezu: vjera ili djela Zakona (2,15-21).

1.1. Gal 1,11-24

Pavao je Židov i to Židov iz dijaspore. Dolazi iz Tarza u Ciliciji (usp. Dj 9,11.30; 11,25; 21,39). No Pavao je odrastao u Jeruzalemu. Usporedba s rabinskim izvorima sugerira da Pavla ne treba gledati u prvom redu kao rabina kakvi su bili farizeji u Jeruzalemu. On je bio provincijski sljedbenik pokreta koji je pretvorio revnost za Hram i čistoću u revnost za usmeni Zakon. O tome nam jasno govori u Gal 1,13-14: »Ta čuli ste za moje negdašnje ponašanje u židovstvu: preko svake sam mjere progonio i pustošio Crkvu Božju te sam u židovstvu, prerevno odan otačkim predajama, nadmašio mnoge vršnjake u svojem narodu.« Također kad govori o Židovima u Rim 10,2 kaže: »Svjedočim doista za njih: imaju revnosti Božje, ali ne u pravom razumijevanju.« Misli se na konkretno

razumijevanje činjeničnog stanja koje se odnosi na nepriznavanje Božje pravednosti nego na nastojanje provođenja svoje vlastite (usp. Rim 10,3).

1.2. Gal 2,11-21

Pavao svoje evanđelje nije dobio od ljudi, pa ni od zajednice u Jeruzalemu. Na susretu u Jeruzalemu našao je, s obzirom na pitanje Tore i pogana, rješenje s Jakovom, Kefom i Ivanom: njegovo propovijedanje među poganima kojima se ne nameće obrezanje je odobreno (usp. 2,9). Toga se Pavao drži i kad su u pitanju protivljenja i kad se Petar susteže blagovati s etnokršćanima u Antiohiji (2,11-14). Šokiran je jer je uložio gotovo dvadeset godina svojeg života u propovijedanje evanđelja poganima (Schreiber 2014, 146).

Pavao prvi put izlaže sadržaj vlastita evanđelja, i pritom se koristi inovativnim rječnikom opravdanja (2,15-21). Djela koja traži Zakon nisu u mogućnosti opravdati grešnike. Jedino rješenje je u prihvatanju po vjeri dara Božjeg, opravdanja, koje se temelji na smrti Kristovoj za grešnike. Pavao zaključuje time i prvi dio svoje Poslanice Galaćanima. Taj je prvi dio obrana njegova evanđelja s autobiografskim argumentima (1,11). On uvodi i prvu diskusiju o nauku i tako nas uvodi u drugi dio Poslanice (3,1 – 5,12). Upravo završni redci 2,19-21 opisuju Pavlovu vlastitu situaciju kao kršćanina: jaka suprotnost smrti i života, života u tijelu i života u vjeri; umrijeti Zakonu po Zakonu, umrijeti da bi se živjelo, živjeti razapet s Kristom, dozvoliti da vlastito »ja« zamijeni »ja« drugoga; izvanredni izričaji mističnog jedinstva s Kristom.

2. Susret u Jeruzalemu (2,1-10): tekst, prijevodi i sintaksa

2.1. Tekst i prijevodi

GNT²⁸

Ἐπειτα διὰ δεκατεσσάρων ἐτῶν πάλιν ἀνέβην εἰς Ἱεροσόλυμα μετὰ Βαρναβᾶ συμπαράλαβὼν καὶ Τίτον· ² ἀνέβην δὲ κατὰ ἀποκάλυψιν· καὶ ἀνεθέμην αὐτοῖς τὸ εὐαγγέλιον ὃ κηρύσσω ἐν τοῖς ἔθνεσιν, κατ' ἰδίαν δὲ τοῖς δοκοῦσιν, μὴ πως εἰς κενὸν τρέχω ἢ ἔδραμον. ³ ἀλλ' οὐδὲ Τίτος ὁ σὺν ἐμοί, Ἕλλην ὢν, ἠναγκάσθη περιτμηθῆναι· ⁴ διὰ δὲ τοὺς παρεισάκτους ψευδαδέλφους, οἵτινες παρεισῆλθον κατασκοπεῖν τὴν ἐλευθερίαν ἡμῶν ἣν ἔχομεν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ἵνα ἡμᾶς καταδουλώσουσιν, ⁵ οἷς οὐδὲ πρὸς ὥραν εἵξαμεν τῇ ὑποταγῇ, ἵνα ἡ ἀλήθεια τοῦ εὐαγγελίου διαμείνῃ πρὸς ὑμᾶς. ⁶ Ἀπὸ δὲ τῶν δοκούντων εἶναι τι, – ὅποιοι ποτε ἦσαν οὐδέν μοι διαφέρει

πρόσωπον [ὁ] θεὸς ἀνθρώπου οὐ λαμβάνει – ἐμοὶ γὰρ οἱ δοκοῦντες οὐδὲν προσανέθεντο, ⁷ ἀλλὰ τὸνναντίον ἰδόντες ὅτι πεπίστευμαι τὸ εὐαγγέλιον τῆς ἀκροβυστίας καθὼς Πέτρος τῆς περιτομῆς, ⁸ ὁ γὰρ ἐνεργήσας Πέτρῳ εἰς ἀποστολὴν τῆς περιτομῆς ἐνήργησεν καὶ ἐμοὶ εἰς τὰ ἔθνη, ⁹ καὶ γνόντες τὴν χάριν τὴν δοθεῖσάν μοι, Ἰάκωβος καὶ Κηφᾶς καὶ Ἰωάννης, οἱ δοκοῦντες στῦλοι εἶναι, δεξιὰς ἔδωκαν ἐμοὶ καὶ Βαρναβᾶ κοινωνίας, ἵνα ἡμεῖς εἰς τὰ ἔθνη, αὐτοὶ δὲ εἰς τὴν περιτομήν· ¹⁰ μόνον τῶν πτωχῶν ἵνα μνημονεύωμεν, ὃ καὶ ἐσπούδασα αὐτὸ τοῦτο ποιῆσαι.

PT (Patrijaršijski tekst)²:

^[1] Ἐπειτα διὰ δεκατεσσάρων ἐτῶν πάλιν ἀνέβην εἰς Ἱεροσόλυμα μετὰ Βαρνάβα, συμπαραλαβὼν καὶ Τίτον· ^[2] ἀνέβην δὲ κατὰ ἀποκάλυψιν· καὶ ἀνεθέμην αὐτοῖς τὸ εὐαγγέλιον ὃ κηρύσσω ἐν τοῖς ἔθνεσι, κατ' ἰδίαν δὲ τοῖς δοκοῦσι, μήπως εἰς κενὸν τρέχω ἢ ἔδραμον. ^[3] ἀλλ' οὐδὲ Τίτος ὁ σὺν ἐμοί, Ἕλλην ὢν, ἠναγκάσθη περιτμηθῆναι, ^[4] διὰ δὲ τοὺς παρεισάκτους ψευδαδέλφους, οἵτινες παρεισῆλθον κατασκοπῆσαι τὴν ἐλευθερίαν ἡμῶν ἣν ἔχομεν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ἵνα ἡμᾶς καταδουλώσωσιν· ^[5] οἷς οὐδὲ πρὸς ὥραν εἵξαμεν τῇ ὑποταγῇ, ἵνα ἡ ἀλήθεια τοῦ εὐαγγελίου διαμείνῃ πρὸς ὑμᾶς. ^[6] ἀπὸ δὲ τῶν δοκούντων εἶναι τι, ὅποιοί ποτε ἦσαν οὐδὲν μοι διαφέρει· πρόσωπον Θεὸς ἀνθρώπου οὐ λαμβάνει· ἐμοὶ γὰρ οἱ δοκοῦντες οὐδὲν προσανέθεντο, ^[7] ἀλλὰ τὸνναντίον ἰδόντες ὅτι πεπίστευμαι τὸ εὐαγγέλιον τῆς ἀκροβυστίας καθὼς Πέτρος τῆς περιτομῆς· ^[8] ὁ γὰρ ἐνεργήσας Πέτρῳ εἰς ἀποστολὴν τῆς περιτομῆς ἐνήργησε καὶ ἐμοὶ εἰς τὰ ἔθνη· ^[9] καὶ γνόντες τὴν χάριν τὴν δοθεῖσάν μοι, Ἰάκωβος καὶ Κηφᾶς καὶ Ἰωάννης, οἱ δοκοῦντες στῦλοι εἶναι, δεξιὰς ἔδωκαν ἐμοὶ καὶ Βαρνάβα κοινωνίας, ἵνα ἡμεῖς εἰς τὰ ἔθνη, αὐτοὶ δὲ εἰς τὴν περιτομήν· ^[10] μόνον τῶν πτωχῶν ἵνα μνημονεύωμεν, ὃ καὶ ἐσπούδασα αὐτὸ τοῦτο ποιῆσαι.

Vg.:

deinde post annos quattuordecim iterum ascendi Hierosolyma cum Barnaba adsumpto et Tito ²ascendi autem secundum revelationem et contuli cum illis evangelium quod praedico in gentibus seorsum autem his qui videbantur ne forte in vacuum currem aut cucurrissem ³sed neque Titus qui mecum erat cum esset gentilis compulsus est circumcidi ⁴sed propter subintroductos falsos fratres qui subintroierunt explorare libertatem nostram quam habemus in Christo Iesu ut nos in servitutem redigerent ⁵quibus neque ad horam ces-

² O patrijaršijskom tekstu vidi Karavidopoulos 2012, 7-14.

simus subiectioni ut veritas evangelii permaneat apud vos ⁶ab his autem qui videbantur esse aliquid quales aliquando fuerint nihil mea interest Deus personam hominis non accipit mihi enim qui videbantur nihil contulerunt ⁷sed e contra cum vidissent quod creditum est mihi evangelium praeputii sicut Petro circumcisionis ⁸qui enim operatus est Petro in apostolatam circumcissionis operatus est et mihi inter gentes ⁹et cum cognovissent gratiam quae data est mihi Iacobus et Cephas et Iohannes qui videbantur columnae esse dextras dederunt mihi et Barnabae societatis ut nos in gentes ipsi autem in circumcissionem ¹⁰tantum ut pauperum memores essemus quod etiam sollicitus fui hoc ipsum facere.

Marius Reiser (2001, 159):

Darauf, vierzehn Jahre später, zog ich wieder hinauf nach Jerusalem zusammen mit Barnabas und nahm auch Titus mit. ²Ich zog hinauf aufgrund einer Offenbarung. Und ich unterbreitete ihnen das Evangelium, das ich bei den Heiden verkünde, ganz unter uns den Autoritäten, um nicht ins Leere zu laufen oder gelaufen zu sein. ³Doch nicht einmal Titus, der bei mir war, ein Grieche, wurde gezwungen, sich beschneiden zu lassen. ⁴Aber wegen der eingeschlichenen Falschbrüder, die eingedrungen waren, um unsere Freiheit auszuspienieren, die wir in Christus Jesus haben, um uns zu Sklaven zu machen, ⁵denen wir nicht eine Stunde unterwürfig nachgegeben haben, damit die Wahrheit des Evangeliums bei euch verbleibe ... ⁶Von denen nun, die als Autoritäten gelten — was für Leute sie einmal waren, interessiert mich nicht, Gott schaut nicht auf die Person eines Menschen — mir haben die Autoritäten nämlich nichts zusätzlich auferlegt, ⁷sondern im Gegenteil, als sie sahen, daß ich mit dem Evangelium für die Unbeschnittenen betraut bin wie Petrus mit dem für die Beschnittenen — ⁸denn der bei Petrus den Apostolat für die Beschnittenen bewirkt hat, der hat auch bei mir den für die Heiden bewirkt — ⁹und als sie die Gnade erkannten, die mir verliehen ist — Jakobus, Kephass und Johannes, die als Säulen Anerkannten — , gaben sie mir und Barnabas den Handschlag der Gemeinschaft: Wir sollten zu den Heiden, sie zu den Beschnittenen; ¹⁰nur der Armen sollten wir gedenken, worum ich mich auch bemüht habe genau das zu tun.

Duda – Fućak:

Zatim nakon četrnaest godina opet uziđoh u Jeruzalem s Barnabom, a povedoh sa sobom i Tita. ²Uziđoh po objavi i izložih im – napose uglednijima – evanđelje koje propovijedam među poganima da ne bih možda, ili da nisam,

trčao uzalud. ³Čak ni Tit, pratilac moj, premda Grk, nije bio prisiljen obrezati se, ⁴i to radi uljeza, lažne braće, koja se ušuljaše da vrebaju slobodu koju imamo u Kristu Isusu, ne bi li nas učinili robovima. ⁵Ne, ni načas im nismo popustili, nismo se podložili: da istina evanđelja ostane kod vas! ⁶A oni koji štogod znače – bili oni što bili, nije mi do toga, Bog ne gleda tko je tko – ti uglednici, uistinu, ništa nisu pridometnuli. ⁷Nego naprotiv, vidjevši da mi je povjereno evanđelje za neobrezane, kao Petru za obrezane – ⁸jer Onaj koji je bio na djelu po Petrovu apostolstvu među obrezanima, bio je na djelu i po meni među poganima – ⁹i spoznavši milost koja mi je dana, Jakov, Kefa i Ivan, smatrani stupovima, pružiše meni i Barnabi desnice zajedništva: mi ćemo među pogane, a oni među obrezane! ¹⁰Samo neka se sjećamo siromaha, što sam revno i činio.

2.2. Sintaksa

Prve tri rečenice sintaktički su u redu.³ Ipak u r. 2 nije jasno na koga Pavao misli kad kaže da im je izložio evanđelje: ἀνεθέμην αὐτοῖς τὸ εὐαγγέλιον. Duda – Fućak očito misle na τοῖς δοκοῦσιν. Moguće je misliti na cijelu kršćansku zajednicu u Jeruzalemu. R. 3 Pavao započinje adverbativnim ἀλλ’ (ἀλλὰ). Protiv koga je njegova izjava usmjerena? S 4. retkom započinje rečenica koja ostaje nedovršena poslije r. 5:

διὰ δὲ τοὺς παρεισάκτους ψευδαδέλφους, οἵτινες παρεισῆλθον κατασκοπεῖν τὴν ἐλευθερίαν ἡμῶν ἣν ἔχομεν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ἵνα ἡμᾶς καταδουλώσουσιν, οἷς οὐδὲ πρὸς ὥραν εἴχαμεν τῇ ὑποταγῇ, ἵνα ἡ ἀλήθεια τοῦ εὐαγγελίου διαμείνῃ πρὸς ὑμᾶς.

Misao koja nedostaje želi se nadomjestiti na sljedeće načine:

1. To bijaše zbog lažne braće, da Tit nije bio obrezan.
2. To bijaše zbog lažne braće, da Tit nije bio prisiljen obrezati se.
3. Tit bi vjerojatno bio prisiljen obrezati se da se pitalo lažnu braću.

M. Reiser zaključuje da je u rr. 4-5 Pavao stvarno rekao i da anakolut nije ni primijetio, tj. da on nije popustio lažnoj braći, koja su u njegovim zajednicama vidjela neprimjerenu slobodu.

Pavao govori zatim u r. 6 o uglednicima, ali odmah stavlja parentezu koja ima dvije kratke rečenice asindetski stavljene: ὅποιοί ποτε ἦσαν οὐδὲν μοι διαφέρει· πρόσωπον [ὁ] θεὸς ἀνθρώπου οὐ λαμβάνει. Ova druga rečenica obrađuje prvu. S ἐμοὶ γὰρ započinje novu rečenicu koja ide sve do uključno r. 9:

³ Slijedimo sintaktičku analizu Gal 2,1-10 kako ju donosi Reiser (2001, 159-161).

ἐμοὶ γὰρ οἱ δοκοῦντες οὐδὲν προσανέθεντο, ^[7]ἀλλὰ τοῦναντίον ἰδόντες ὅτι πεπίστευμαι τὸ εὐαγγέλιον τῆς ἀκροβυστίας καθὼς Πέτρος τῆς περιτομῆς· ^[8]ὁ γὰρ ἐνεργήσας Πέτρῳ εἰς ἀποστολὴν τῆς περιτομῆς ἐνήργησε καὶ ἐμοὶ εἰς τὰ ἔθνη· ^[9]καὶ γνόντες τὴν χάριν τὴν δοθεῖσάν μοι, Ἰάκωβος καὶ Κηφᾶς καὶ Ἰωάννης, οἱ δοκοῦντες στῦλοι εἶναι, δεξιὰς ἔδωκαν ἐμοὶ καὶ Βαρνάβᾳ κοινωνίας, ἵνα ἡμεῖς εἰς τὰ ἔθνη, αὐτοὶ δὲ εἰς τὴν περιτομήν·

U r. 8 dolazi još jedna parenteza. Ona česticom γὰρ objašnjava logičnu vezu s komentiranim dijelom rečenice. U r. 9 imamo dodatak u obliku dvostruke apozicije. Rečenica koja započinje veznikom ἵνα daje nam sadržaj sporazuma s tipičnom elipsom, riječ je o formuli koja se obično oblikuje kao nominalna rečenica: »Mi (ćemo) među pogane, a oni među obrezane!«

Cijeli odlomak Gal 2,1-10 završava kratkom asindetski dodanom rečenicom. Razumijemo je kao samostalni imperativ. Objekt τῶν πτωχῶν daje joj ton kao prolepsi: »Samo neka se sjećamo siromaha.« Pavao naglašava činjenicu da je udovoljiio tom pozivu snažnim αὐτὸ τοῦτο u odnosnoj rečenici. Doslovno bismo preveli tu odnosnu rečenicu ovako: »...što sam i pokušao činiti upravo to«.

2.2.1. Sintaktičke opaske uz pojedine retke

- r. 1 (Blass i dr., 1975, §§ 282; 56; 63; 223) – constructio ad sensum: dovoljno je spomenuti ime mjesta a onda označiti stanovnike zamjenicom: Ἱεροσόλυμα u r. 2 αὐτοῖς. Značilo bi da Pavao iznosi evanđelje Jeruzalemcima. Jeruzalem dolazi u greciziranom obliku (usp. još u Gal 1,17.18).
– kod glavnih brojeva u *koine* imamo najprije δέκα s prijedlogom διὰ + gen. za proteklo vrijeme (δεκατεσσάρων). Pavao je došao u Jeruzalem poslije četrnaest godina.
- r. 2 (Blass i dr., 1975, §§ 202,1; 206; 361; 370) – ἀνατίθεσθαί τιτι nalazimo u značenju »konzultirajući predstaviti«.
– uz glagol naviještanja (κηρύσσω) nalazimo prijedlog ἐν (ἐν τοῖς ἔθνεσιν)
– μὴ za izražavanje zabrinutosti. Ovdje nalazimo konjunktiv τρέχω i indikativ ἔδραμον. Konjunktiv stoji »de re quae evitari potest«, a indikativ »de re praeterita non iam evitanda« (Zerwick 1960, 417).
- r. 3 (Blass i dr. 1975, § 448) – ono što dolazi jako se naglašava ἀλλ' οὐδὲ »i ne samo to, nego i«, »da čak i«. Dodatak: »uostalom čak ni Tit«.
- r. 4 (Blass i dr. 1975, §§ 467; 119; 310; 369) – U dužim složenim rečenicama poslije prekida nekom umetnutom rečenicom zaboravlja se započeta kon-

strukcija i na njezino mjesto stavlja se neka druga. Riječ je o anakolutu poslije umetnute rečenice.

διὰ δὲ τοὺς παρεισάκτους..., οἵτινες παρεισῆλθον – Teže je ovdje odrediti kamo s tim početkom retka Pavao smjera jer je οἷς οὐδὲ, koji nedostaje u mnogim rukopisima, upitan. To ispuštanje je vjerojatno namjerno kako bi se ispravio anakolut (Metzger 1994, 522-523). Očito su neki pisari mislili da je nužno, imajući u vidu apostolov princip prilagođavanja (usp. 1 Kor 9,20-23), naći ovdje analogiju s Timotejevim obrezanjem (usp. Dj 16,3). Značenje bi bilo: »Zbog lažne braće ... sam popustio načas« i ono bi bilo suprotno smjeru apostolova argumenta i njegovu temperamentu.

- r. 5 (Blass 1975, § 67,1a) – da istina evanđelja ostane za vas ili s obzirom na vas (πρὸς ὑμᾶς). Naime, Pavlova borba odnosila se na evangelizaciju pogana, među kojima su bili i Galaćani (Vanhoye 2000, 58). U Galaciji nailazimo na iste probleme o kojima se govorilo u Jeruzalemu nekoliko godina prije.

- r. 6 (Blass i dr. 1975, §§ 131; 300; 301; 303; 467,2) – pronominalni predikat u srednjem rodu: Ἀπὸ δὲ τῶν δοκούντων εἶναι τι. U indirektnim pitanjima koristi se i odnosno ὅποιοι kao neodređeno: ὅποιοί ποτε ἦσαν »kakvi god ljudi bili«.

Anakolut poslije umetnute rečenice: ἀπὸ δὲ τῶν δοκούντων εἶναι τι, ὅποιοί ποτε ἦσαν οὐδὲν μοι διαφέρει πρόσωπον θεὸς ἀνθρώπου οὐ λαμβάνει· ἐμοὶ γὰρ οἱ δοκοῦντες οὐδὲν προσανέθεντο (umjesto: ἐμοὶ οὐδὲν προσανέτεθη).

- r. 7 (Blass i dr. 1975, §§ 53; 18; 159,4; 163; 312) – Pavao se jedino ovdje, i u r. 8, koristi heleniziranim oblikom imena Κηφᾶς – Πέτρος. Ovdje nalazimo i krazu: τὸ ἐναντίον = τοῦναντίον »naprotiv«. Pasiv s akuzativom stvari: πιστεῦεσθαί τι »da se nešto komu povjeri«.

- r. 8 (Blass i dr. 1975, § 465) – parenteza je cijeli taj redak.

- r. 9 (Blass i dr. 1975, §§ 391; 447; 495) – nalazimo elipsu uz ἵνα (εὐαγγελιζώμεθα). U korelaciji μὲν – δὲ (doduše - ali), u ovom slučaju μὲν nedostaje jer je taj dio rečenice naglašen, a drugi dio je svojevrstan dodatak. Nalazimo i metonimiju στῦλοι za Petra, Jakova i Ivana.

- r. 10 (Blass i dr. 1975, §§ 290; 475) – adverbijalna uporaba αὐτὸ τοῦτο »samo ovo (i ništa drugo)«. Veznik koji ne stoji na početku rečenice: μόνον τῶν πτωχῶν ἵνα μνημονεύωμεν. Ovdje naglašeni dijelovi rečenice stoje ispred veznika. Samostalna upotreba ἵνα s konjunktivom zamjenjuje imperativ.

2.2.2. Sintaktičke posebnosti u Gal 2,1-10 (Reiser 2001, 161)

U ovom kratkom dijelu teksta dolaze sljedeće sintaktičke posebnosti:

1. prekid rečenice nakon r. 5
2. anakolutska konstrukcijska izmjena r. 6
3. dvije parenteze (rr. 6.8)
4. dodatak u obliku dvostruke apozicije (r. 9)
5. dva upečatljiva izražajna stilska sredstva u r. 10 (prolepsa i uporaba zamjenica).

3. Egzegeza Gal 2,1-10

Pavao dolazi ponovno u Jeruzalem. Prošlo je četrnaest godina. Pavao je boravio u Arabiji, kamo je otišao poslije poziva onoga koji mu otkriva svoga Sina, i vratio se u Damask (usp. Gal 1,15-17). Nakon tri godine dolazi u Jeruzalem, gdje je potražio Kefu i ostao petnaest dana ondje. Najvjerojatnije su to tri godine od »objave« Isusa Krista, a ne povratka u Damask (Vanhoye 2000, 48-49.53. Schnelle 2003, 106). U tom kontekstu onda valja razumjeti i ovih četrnaest godina koje se odnose na Pavlov poziv, odnosno od njegova prvog dolaska u Jeruzalem prošlo je jedanaest godina. Taj put s njim dolaze Barnaba i Tit. Osim u Poslanici Galaćanima Pavao Barnabu spominje još samo u 1 Kor 9,6, a Tita još u 2 Kor devet puta.⁴ Tit kao Grk nije bio prisiljen obrezati se (Gal 2,3). Pavao dolazi po objavi (κατὰ ἀποκάλυψιν). M. Matjaž misli da je riječ o nadahnuću Duha Svetog, koji gradi Božju Crkvu (Matjaž 2019, 180-181). Pavao govori u 1. licu: on je došao po objavi i predstavio evanđelje Jeruzalemcima. To predstavljanje evanđelja bilo je u vidu konzultacija s njima. Riječ je o evanđelju koje Pavao navješćuje među poganima. Upravo ta činjenica traži posebnu konzultaciju: nasamo s autoritetima. Naime u zajednici su prisutna i »lažna« braća koja vrebaju na slobodu (usp. Gal 2,4). Pavao stoga izražava svoju zabrinutost s obzirom na svoje dosadašnje naviještanje: da ne trči uzalud, što se može izbjeći, ili da nije trčao uzalud, što se više ne može izbjeći.

Suprotno uobičajenom tumačenju koje smatra da četverostruko spominjanje δοκοῦντες u Gal 2,2-9 označava istu skupinu ljudi, J. E. Aguilar Chiu ukazuje na retorički problem koji nastaje takvim tumačenjem i predlaže razliku između δοκοῦντες, navedenog u 2,2.6c.9, i δοκοῦντες, navedenog u 2,6a, s obzirom na različitu uporabu tog participa (Aguilar Chiu 2015, 240). Dok se u 2,2.6c.9 glagol δοκέω koristi na neprelazan način, u 2,6a se koristi na tranziti-

⁴ Barnaba se spominje u Dj dvadeset i tri puta te u Kol 4,10, a Tit još u: 2 Tim 4,10 i Tit 1,4.

van način. U 2,2,6c,9 δοκοῦντες ima pozitivnu konotaciju, ali u 2,6a ima negativnu konotaciju.

Tumačenje predloženo za riječi τῶν δοκούντων εἶναί τι (2,6a) pomaže nam objasniti prividno proturječje u Gal 2,6 u vezi s načinom na koji Pavao razmatra i vrednuje οἱ δοκοῦντες (2,6c). Također nam pomaže razumjeti tešku sintaksu Gal 2,4-6, gdje postoje dva glavna anakoluta, tako da se retorička funkcija teksta lakše percipira: unatoč nekoj lažnoj braći (2,4) i unatoč nekim ljudima koji su mislili da jesu nešto (2,6a), »stupovi« u Jeruzalemu u potpunosti su podržali Pavla (2,6c.9). To su Jakov, Kefa i Ivan. No tko bi bila ta grupa koja misli da je nešto?

U Gal 2,11-14, Pavao pripovijeda o incidentu u Antiohiji, spominjući »neke od Jakova« (τινας ἀπὸ Ἰακώβου) (Aguilar Chiu 2015, 238-239). Taj izraz ne treba shvatiti u smislu da ih je poslao Jakov, već samo da su pretpostavili da ih je on poslao, ili se može razumjeti u smislu da su došli iz jeruzalemske Crkve na čelu s Jakovom. Prema Gal 2,6-9 Jakov se slaže s Pavlovim stavom. Kršćani o kojima je riječ nisu se slagali s Pavlom i »stupovima« Jeruzalema: Jakovom, Kefom i Ivanom. No ako u izrazu δοκέω + εἶναί prepoznamo i ironiju, onda možemo misliti da se Pavao koristi tom ironijom zbog svojih protivnika judaizanata, i čini se da se ne protivi naslovu στυλοὶ u njegovu izvornom kršćanskom kontekstu, već se protivi dodvoravanju jeruzalemskim vođama svojih protivnika judaizanata i njihovu korištenju titule (Papp 2022, 301-302). Ako je tako, dvostruka uporaba te konstrukcije u prikazu istog događaja sugerira vrlo snažan sukob između Pavla i njegovih suboraca (apostola) u Jeruzalemu. Taj sukob dolazi do izražaja i u narativu tzv. incidenta u Antiohiji (Gal 2,11-14). Tu se Petar, pa onda i Barnaba, zbog ljudi koji su došli od Jakova odvajaju od zajedničkog blagovanja. Pavao to naziva pokušajem judaiziranja etnokršćana. No, kada govorimo o situaciji u Galaciji, to bi judaiziranje sada dolazilo od etnokršćana.

Th. Schumacher polazi od Gal 6,13 i identificira protivnike. Tekstovi kao što su Gal 2,14 i Gal 2,15-16 izgledaju kao ispravak pogrešnog i vrlo »nežidovskog« prijema Tore (Schumacher 2022, 352-353). Jer kada galatski protivnici zahtijevaju obrezivanje zajedno s drugim židovskim običajima, čini se da su to smatrali soteriološki relevantnim korakom – suprotno židovskoj tradiciji. I upravo na tu kategorijsku pogrešku Pavao će skrenuti pozornost na kraju pripovijedanja kada formulira iz perspektive Židova koji vjeruju u Krista: »Mi, kao rođeni Židovi, znamo da se kroz Toru ne dobiva oprostjenje grijeha.« Stoga bi argumentativni fokus biografskog dijela u Poslanici Galaćanima ležao na činjenici da se Pavao, s jedne strane, karakterizira kao duboki poznavatelj judaizma, koji je zbog svoga vlastitog odnosa s Kristom istodobno upoznat

s perspektivom Židova koji vjeruju u Krista, i da, s druge strane, zbog svog misionarskog poslanja narodima (ἔθνη), također tvrdi da je dobro upoznat s teološkim pitanjima poganskih kršćana, koja ne proizlaze često iz njihova odnosa s judaizmom ili Židovima koji vjeruju u Krista. I s te pozicije kritizirao bi i ispravljao pogrešnu perspektivu galatskih protivnika o židovskom Zakonu i kategorijskoj pogrešci koja ide uz njega. Naime funkcija Zakona nije da predstavlja odnos s Bogom, već je Tora dodijeljena Savezu tako da otkriva kršenje savezničkog odnosa i stoga preuzima zaštitnu funkciju koja pomaže očuvanju Saveza (Schumacher 2022, 350). Stoga Zakon i njegova usklađenost s ostalim biblijskim tekstovima⁵ nikada nemaju funkciju opravdavanja grešnika i davanja oprostene grijehe, ali su izraz već postojećeg odnosa s Bogom.

Na liniji neslaganja s Pavlom su i lažna braća. Prvi put u Poslanici Galaćanima Pavao suprotstavlja slobodu koju judeokršćani i etnochršćani imaju u Kristu nasuprot njihovom ropstvu (Weidemann 2018, 134). Apostol uzima riječi ropstva i slobode iz Knjige Izlaska, kao što pokazuje Poslanica Galaćanima. To je prikazano karakterizacijom njegovih protivnika u kontekstu tzv. sabora u Jeruzalemu (Gal 2,1-10): oni su »lažna braća koja su se uvukla da traže našu slobodu« (τὴν ἐλευθερίαν ἡμῶν), koju imamo u Kristu Isusu da nas porobe (ἵνα ἡμᾶς καταδουλώσουσιν)« (2,4). Oni su se ušuljali da špijuniraju potpuno slobodu koju kršćani imaju u Kristu Isusu i da ih u potpunosti učine robovima. Pavao nije popustio jer je imao u vidu evangelizaciju pogana, pa tako i Galaćana. Istina evanđelja vidljiva je iz Gal 2,16-21. Ta istina se sastoji u tvrdnji savršene učinkovitosti otkupiteljske Kristove smrti i u nijekanju potrebe bilo kakvog dodatnog sredstva za opravdanje (Vanhoye 2000, 58).

Pavao prestaje govoriti o lažnoj braći te ponovno govori o uglednicima i autoritetima. Ne zanima ga kakvi su oni nekoć ljudi bili. Bog ne uzima »lice« čovjeka. Pavao se vjerojatno suprotstavlja određenom kultu ličnosti kojim se koriste njegovi protivnici da naštetu njegovu apostolskom djelovanju (Vanhoye 2000, 59). Uglednici, autoriteti ništa nisu pridometnuli. Upravo tom tvrdnjom pokazuje da njegovi protivnici lažu.

Gal 2,7-10 zaključni je dio odlomka, gdje Pavao predstavlja rezultat susreta u Jeruzalemu (Matjaž 2019, 183-184). Najprije je riječ o spoznaji, uvidu (ιδόντες) da je Bog Pavlu povjerio (πεπίστευμαι) evanđelje za neobrezane kao što je to povjerio Petru za obrezane. Kako Krist djeluje u Petru radi obraćenja obrezanih, tako djeluje u Pavlu radi obraćenja neobrezanih. Pavao priznaje Pe-

⁵ Zakon je uvijek u odnosu s drugim biblijskim tekstovima, proročkim Mal 3,22 i ostalima, kao štiti su npr. 2 Ljet 35,12 i Neh 13,1.

tru apostolsko prvenstvo (usp. Gal 1,18). Postoje »dva« evanđelja: jedno za neo-brežane i jedno za obrezane. Vjerojatno Pavao tim izrazima govori o onome o čemu su se dogovorili na susretu u Jeruzalemu (Schnelle 2003, 123-124). Ovdje nalazimo suprotstavljene Pavla i Petra, jer je u Gal 2,9 riječ o Kefi. Samo ovdje nalazimo τὸ εὐαγγέλιον τῆς ἀκροβυστίας i τὸ εὐαγγέλιον τῆς περιτομῆς. Važna sadržajna razlika je u vrednovanju obrežanja za spasenje i obdržavanja Tore. Budući da Pavao kao polazišni problem te poslanice postavlja upravo pri-jekor da se Galaćani nastoje prilagoditi nekom drugom evanđelju, što ne može biti, jer postoji samo jedno »evanđelje Kristovo« (1,6-7), a o dvama evanđeljima može se govoriti samo kao o retoričkoj figuri koja, u kontekstu misionarske strategije, skreće pozornost na različite pristupe prema adresatima navještaja (Matjaž 2019, 184). Na kraju je određeno na sastanku u Jeruzalemu da Pavao i Barnaba propovijedaju među poganima, a Petar i njegovi suradnici treba-ju nastaviti svoju misiju među obrežanima (Gal 2,9). To je Božje djelovanje u Pavlu za poslanje navještanja evanđelja među poganima »milost« (τὴν χάριν τὴν δοθεῖσαν⁶), koju je u njegovu djelovanju prepoznala jeruzalemska Crkva (Matjaž 2019, 185).

Pavao tek sada spominje imena onih koje naziva »stupovima«, a to su Jakov, Kefa i Ivan. Oni su apostoli (usp. Gal 1,17-19) (Lészai 2022, 247-253). Re-zultat susreta potvrđen je stiskom desnice. Tom gestom priznaju Pavlovu i Barnabinu misiju među poganima. Desnica je označena kao desnica zajedniš-tva (κοινωνίας) između Jeruzalema i Antiohije. Pavao ponavlja rezultat kom-promisnom formulom: »mi ćemo među pogane, a oni među obrezane«. Kom-promis znači podjelu misijskog područja u etnografskom pogledu (Schreiber 2020, 127). Antiohijci i Jeruzalemci idu s različitom misijskom praksom u razli-čite kulturne krugove i izbjegavaju da stanu jedni drugima na put.

Iz poziva apostola da se Pavao i Barnaba sjećaju siromaha postaje još oči-tije da je briga za siromašne ili aktivna ljubav prema bližnjemu jedan od naju-vjerljivijih izraza crkvenog zajedništva (Matjaž 2019, 190-191). U vrijeme pisanja Poslanice Pavao može reći da je on već u velikoj mjeri proveo kolektu (usp. 1 Kor 16,1-4; 2 Kor 8 - 9; kasnije u Rim 15,25-27). Držao se dogovora.

Zaključak

Pod lingvističko-sintaktičkim profilom tekstovi nam pokazuju napetosti, tzv. stilističke cezure, pri čemu se misli na reduplikacije ili dosadna ponavljanja,

⁶ Teološki pasiv.

kontradiktornosti, različite definicije za iste osobe ili stvari (Egger 1991, 84). Stoga je zadaća sintaktičke analize Gal 2,1-10 da nam pokaže te osobitosti, imajući u vidu tzv. lažnu braću i Pavlovo ponavljanje termina οἱ δοκοῦντες. Za to smo iznijeli neka novija egzegetska rješenja.

Svojim pozivanjem na sastanak u Jeruzalemu Pavao u argumentaciji želi reći Galaćanima da je njegovo evanđelje priznato. On se susreo u Jeruzalemu sa »stupovima« Crkve. Pavlovo evanđelje je tzv. evanđelje neobrezanja. Nena- metanje obrezanja etnokršćanima je legitimirano i odobreno »od cijele Crkve«, a to ovdje konkretno znači s judeokršćanske strane. U isto vrijeme, prikupljanje kolekte za siromašne u Jeruzalemu ponovno povezuje etnokršćane s jude- okršćanima.

Njegovi bi protivnici u Galaciji bili etnokršćani koji nisu dobro razumjeli ulogu Tore, a ne judeokršćani. Pavao, zbog svojih vlastitih vjerskih korijena, zna za specifičnu funkciju židovskog Zakona, koja nije u tome da otvori »put spasenja« (Schumacher 2022, 86). U isto vrijeme, a to odražava sada u svojoj judeokršćanskoj perspektivi, on se koristi ključnom riječi πίστις kako bi ozna- čio odnos s Kristom kao odlučujuću soteriološku veličinu. Dakle, fokus u Gal 2,15-16 u potpunosti se usredotočuje na spasenjsku važnost odnosa s Kristom. To, međutim, implicira da Tora i bilo koji oblik održavanja Zakona pripadaju drugoj teološkoj kategoriji od dimenzije koja je predviđena pojmovima spase- nja, opraštanja grijeha i opravdanja.

Popis literature

- Aguilar Chiu, José Enrique. 2015. Οἱ δοκοῦντες in Gal 2,6. *Estudios bíblicos* 73/2: 215-240.
- Blass, Friedrich, Albert Debrunner i Friedrich Rehkopf. 1975. *Grammatik des neutestamentlichen Griechisch*. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht.
- Egger, Wilhelm. 1991. *Metodologia del Nuovo Testamento. Introduzione allo studio scientifico del Nuovo Testamento*. Bologna: Edizioni Dehoniane.
- Karavidopoulos, Ioannis D. 2012. The Ecumenical Patriarchate's 1904 New Testament Edition and Future Perspectives. *Sacra Scripta* 10/1: 7-14.
- Lészai, Lehel. 2022. Paul and Those to Be Reputed Pillars. U: György Benyik (ur.), *Die Galater und der Brief an die Galater*. 32. Internationale Bibelkonferenz in Szeged von 23. bis 25. August 2021., 247-255. Szeged: SZNBKA.
- Matjaž, Maksimilijan. 2019. Občestvo kljub različnosti. Pavlovo razumevanje koinonije v Pismu Galaćanom (Gal 2,9). *Edinost in dialog* 74/1: 175-193.
- Metzger, Bruce M. 1994. *A Textual Commentary on The Greek New Testament*. Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft.

- Papp, György. 2022. The Semantic Field of the Construction »δοκέω + εἶναι« in Gal 2:9 in the Context of the Biblical Terminology. U: György Benyik (ur.), *Die Galater und der Brief an die Galater*. 32. Internationale Bibelkonferenz in Szeged von 23. bis 25. August 2021, 293-304. Szeged: SZNBKA.
- Reiser, Marius. 2001. Paulus als Stilist. *Svensk exegetisk årsbok* 66/1: 151-165.
- Schnelle, Udo. 2003. *Paulus. Leben und Denken*. Berlin i New York: De Gruyter.
- Schreiber, Stefan. 2014. *Begleiter durch das Neue Testament*. Ostfildern: Patmos Verlag.
- Schreiber, Stefan. 2020. Der Galaterbrief. Der Brief des Apostels Paulus an die Gemeinden in Galatien. U: *Paulus schreibt den Gemeinden*. Die sieben Briefe des Apostels. Band 2, Stuttgart: Katholisches Bibelwerk.
- Schumacher, Thomas, 2022. Juden oder Nichtjuden, das ist hier die Frage. Zur Identifizierung der Gegner im Galaterbrief. *Zeitschrift für neutestamentliche Wissenschaft* 113/1: 69-98.
- Schumacher, Thomas. 2022. Plurality in Early Christianity? The Relevance of Religious Sociological Differentiations for the Question of the Opponents in Galatians. U: György Benyik (ur.), *Die Galater und der Brief an die Galater*. 32. Internationale Bibelkonferenz in Szeged von 23. bis 25. August 2021, 343-356. Szeged: SZNBKA.
- Vanhoye, Albert. 2000. *Lettera ai Galati. Nuova versione, introduzione e commento*. Milano: Paoline Editoriale Libri.
- Weidemann, Hans-Ulrich. 2018. Auszug unter dem Joch der Sklaverei. Transformationen des Exodus im Galaterbrief. U: Carolin Neuber (ur.), *Der immer neue Exodus*. Aneignungen und Transformationen des Exodusmotivs, 107-143. Stuttgart: Katholisches Bibelwerk.
- Zerwick, Max. 1960. *Analysis philologica Novi Testamenti Graeci*. Romae: Sumptibus Pontificii Instituti Biblici.